

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2010

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 80

Memorandamo ona o na le maqephe a 26.

TATAISO HO BATSHWAI:

- Maamong ao motshwayi a fumanang mohlalabuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, motshwayi a tshwaye feela karabo ya pele (mohlalobuwa ha a lokele ho araba mofuta e mmedi (mofuta wa potso e telele le ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane) ya dipotso mofuteng o le mong wa sengolwa).
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona ho KAROLO YA A (ho Puo ya Lapeng le ho Puo ya Tlatsetso ya Pele), motshwayi a tshwaye feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba mohlalobuwa a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa potso e telele ho KAROLO YA B le ya C (Puo ya Lapeng), motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, motshwayi a tshwaye karabo ya pele ho Karolo e nngwe le e nngwe, ha feela mohlalobuwa a arabile potso e le nngwe ya mofuta wa potso tse telele le e le nngwe ya mofuta wa dipotso tse kgutshwane.
- Maamong ao mohlalobuwa a nehelaneng ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse athe ya bobedi yona e nepahetse, motshwayi a tshwaye karabo ya pele, mme a tlohele e latelang.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o amang moelelo, motshwayi a fosise karabo e jwalo, empa haeba mopeleto o sa ame moelelo, karabo e jwalo e tshwauwe e nepahetse.
- *Mofuta wa potso tse telele* (ya moqoqo): Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase (kgutshwane) ho palo ya mantswe e behilweng, motshwayi a se behe kotlo hobane mohlalabuwa o se a ntse a ipehile ka mosing. Athe haeba moqoqo o le molelele haholo, motshwayi a tshwaye ho feta moedi wa palo ya mantswe a behilweng ka mantswe a 50 (*mongolo o ngolwang ka ho takalatsa*), mme a se tsewe pele ho tshwaya karolo e latelang.
- *Mofuta wa dipotso tse kgutshwane*: Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a puo a supang qotso (di-a-bulwa-di-a kwalwa) moo a lokelang ho qotsa, motshwayi a se behe kotlo.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlalobuwa, a abele mohlalobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlalobuwa. Motshwai o lokela ho sebedisa rubriki e leqepheng le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlalobuwa ka ho o beha kgatong e itseng (ho tloha ho Kgato ya 1 ho isa ho Kgato ya 7) rubriking. Kgato e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile lekgetheng le le leng, **dikahare le tshebediso ya puo**. Motshwai a ele hloko hore kgato eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaelana le mosebetsi (ditaba) wa mohlalabuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kgato e nngwe le e nngwe.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) THOTHOKISONG

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehang	Kgato ya 6 Phihlello e kgabane	Kgato ya 5 Phihlello e ntle	Kgato ya 4 Phihlello e mahareng	Kgato ya 3 Phihlello e fofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80%-100%	70%-79%	60-69%	50-59%	40-49%	30-39%	0-29%
<p>DIKAHARE LE PUO: - Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le netefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka.</p> <p>- Sebopeliso, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neheletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehala tse sebedisitsweng temeng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo.</p> <p>- Tshkatsheko ke e babatsehang: o tshhetsa ditaba tsa hae ka dintlha tsa mofuta e fapaneng ho sengolwa.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya thothokiso le ya sengolwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso se totobatsa kgokahano e babatsehang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho.</p> <p>- Selekela le qetelo di bopilwe ka tsela e babatsehang; ditaba di bopilwe ka bohlale mme di lebisatlwahalong ya moelelo o toma mme o kgodisang.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano.</p> <p>- Tshkatsheko e hlahisitswe ka botlalo; o nehelana ka dintlha tsa mofuta e fapaneng, mme o di tiisa ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya thothokiso le ya sengo-lwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso sa moqoqo ke se setle; selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng.</p> <p>- Tshkatsheko ke e hlahisitsweng ka bokgabane, mme e tshhetswa ka mabaka a utlwahalang ho tswa thothokisong e botsitsweng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle.</p> <p>- Tshkatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haellwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e paka kutlwisiso e batlang e le e ka hodimo ho e mahareng; e paka kutlwisiso ya sengolwa.</p> <p>- Sebopeliso sa moqoqo se a utlwisiseha; dintlha tsa hae di a dumellana. Momahano e hlahella selelekelong, qetellong le ditemaneng tse itseng.</p> <p>- Tshkatsheko e hlahisitswe ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlahisitswe ka tsela e utlwahalong ho tswa sengolweng se botsitsweng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e kgotsofatsang le ha e se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo.</p> <p>- Tshkatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlahisitswe dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo.</p> <p>- Dintlha bohola di tshheditswe le ha bopaki e se bo kgodisang hakaalo; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena.</p> <p>- Ho na le bopaki bo seng bokae bo supang hore sebopeliso sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditemana e nepahetse.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e hlahisa kgaello e totobe-tseng sebopeliso sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqo-qong wa hae.</p>	<p>- Sehlooho se okolwa feela tlhalosong; dintlha tse hlahiswang di supa boiteko bo fokolang ha a araba potso.</p> <p>- Tshkatsheko e supa kutlwisiso e haellang ha-mpe karabelong ya hae ya potso. Dintlha tsa hae ha di kgodise, ha di tshhetswe ho tswa sengolweng.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e bontsha a se na kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sa mofuta ona.</p> <p>- Sebopeliso se bontsha diposho tse entsweng moralong; nehelano ya dintlha ha e utlwahale, ha e bope tlhalohanyo. Dira-tswana di fosahetse.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae e hlahiswa ka tsela e supang kgaello, mme dintlha tsa hae ha di a behwa ka tatellano e lebisang popong ya tlhalohanyo e phethahetseng.</p>	<p>- Sehlooho se hlahoswa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo.</p> <p>- Tshkatsheko ke e fokolang; ho bile ho na phetapheto ya dintlha tse ding. Dintlha tse ding di tswile lekoteng.</p> <p>- Tshkatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na ditlhaloso tse fosahetseng.</p> <p>- Sebopeliso ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng.</p> <p>- Tshkatsheko e hlahiswa ka bofokodi bo bohola. Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang, mme le ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho.</p>	<p>- Ho bonahala boitekonyana bo itseng ba ho araba potso, empa ho thata ho hlalohanya ditaba tsa hae.</p> <p>- Tshkatsheko ya hae ya potso e bontsha bofokodi bo bohola; dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso ya thothokiso. Dintlha tsa hae di tswile lekoteng.</p> <p>- Ho etswa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tsa hae bohola ha di na kamano le thothokiso e botsitsweng.</p> <p>- Ha ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopeliso. Ha ho diratswana kapa kgokahano.</p> <p>- Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshkatshe-kong ya hae. Karabong ya hae ha o ke ke wa utlwisisa se hlahiswang; ha ho tlhalohanyo ya letho.</p>

	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehi-sa tlhahisong ya moe-lelo o nepahetseng.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di loketse sepheo, mme di phehisitse tlhahisong ya nehelano e ntle.	-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele, boholo di hlahella nehelanong di sebedisitse ka tsela e nepahetseng.	- Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehalo le setaele di batla di nepahetse. O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.	-Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehalo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetsa.	-Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele, boholo ba nehelano yohle di hla-hella di sebedisitse ka tsela e fosahetseng haholo.
MATSHWAO A 10	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****Hyde Park– KE Ntsane****DITAELO HO BATSHWAI:**

- Karaburetso ya kutlo (1-4).
Ho bopela mmadi setshwantsho sa seo ho buuwang ka sona. Mmadi e se eka o se a ntse a utlwa phala e lla hara lefifi la bosiu.
- Karaburetso ya pono (13-16).
Ho bopela mmadi setshwantsho sa seo ho buuwang ka sona. Mona e se eka mmadi o se a ntse a bona lepolesa le kwebelakang hara bosiu ho tlosa batho moo ba sa hlokeheng.
- Pebofatso/pebolo (8)
Ho bopela mmadi setshwantsho se hlakileng sa ketso eo ho buuwang ka yona.
- Phetapheto e tsepameng (5-6)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.
- Lehokela/hlaahlela/neheletsano (11-12)
Ho nehelana ka toboketso kapa yona kгатello lentsweng le phetwang .
- Phetapheto ya moelelo mantsweng(15)
Ho hlakisisa kapa ho sidilella mohopolo oo kelellong ya mmadi. Se re le a **hleka** le a **fiela**. Mantswe ana a mabedi a sebedisitse ho bolela ntho e le nngwe, ho phutha batho hore ho se sale letho mono Hyde Park.
- Lebotsi (2, 5, 10)
Ho bontsha makalo kapa ho hlollwa ha a utlwa ho kgabola ha phalahara mafifi. Molathothokisong wa 5, se makatsang ka ho fetisisa ke ho utlwa seboko sa mosadi mafifing ao. Lebotsi lena e ka nna ya ba hape le bontsha phoqa. Se a phoqa hobane hara mafifi ao, ha ho motho ya lebelletseng hore mosadi a ka ba teng. Le ho wa 10 se ntse se bontsha ho hlollwa.
- Tlohelo (3, 7, 14, 15)
Ho nehelana ka sefutho lentsweng leo
- Phetapheto e tshekalletseng/neheletsano (1-2, 13-14, 14-15)
Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.

[10]**KAPA**

POTSO YA 2**Selemo sa 1976 – T Leballo**

- 2.1 a
a
a
a. ✓ (1)
- 2.2 Modumo wa dithunya ya ba o tshabehang, o sisinyang lefatshe mme le mosi wa aparela Soweto motsheareng oo. ✓✓ (2)
- 2.3 Sethothokisi se bopela mmadi setshwantsho se setle kelellong ya hae. Ho ba jwalo ka ha eka mmadi o se a ntse a utlwa modumo oo wa dithunya, hape e se eka o se a ntse a bona sehloho seo. ✓✓ (2)
- 2.4 Ke hore bohle, bana mmoho le batswadi ba bona, ba ile ba tlala tshabo ba phasaphasa ho pholosa maphelo a bona. ✓✓ (2)
- 2.5 E totobatsa kगतिकेलo ya ditokelo tsa botho. ✓✓ Molathothokiso wa 3, 4, 13, 15, 16, ✓ (3)
Molathothokiso o le mong feela (3)
[10]

KAPA**POTSO YA 3****Sesotho – J Rathebe**

- 3.1 Ke ya boitseko. ✓ (1)
- 3.2 Sethothokisi se a lla, se a itseka se llela hore puo ya Sesotho e boulellwe ke beng ba yona, Basotho. ✓✓ (2)
- 3.3 Puo ya hae e leng Sesotho, e se e thuntheditse ke Senyesemane. ✓ (1)
- 3.4 Se hatella ka matla a maholo ntlha/taaba ya hore Sesotho se boulellwe hobane ke puo e ngolwang, e bileng e na le dipina tse mathemalodi. ✓✓ (2)
- 3.5 Ke ho eletsa Basotho hore ba lese ho jaka ka leleme mme ba rate, ba be ba boulelle puo ya bona eo ba e filweng ke Raseokamelabatho. ✓✓ (2)
- 3.6 - Basotho ba ikgantse ka puo ya bona ba se e swabele.
- Bana ba Basotho jwalo ka boNtjHEME, ba se nna ba bua mofutswela wa puo.
- Basotho ba be motlotlo ka botjhaba ba bona hobane botjhaba bo momahane le puo.
- Dikolo di eme ka maoto ho lwanela tshebediso e nepahetseng ya Sesotho. ✓✓
E le nngwe feela. (2)
[10]

KAPA

POTSO YA 4**O Ilelang – T Leballo**

- 4.1 Thothokiso ya keletso kapa thuto. ✓ (1)
- 4.2 Ya 11 le 12. ✓ (1)
- 4.3 - Tlohelo (kolo)
Ho nehelana ka sefutho kapa kगतello lentsweng lena.
- Sejura/kgefutsohare (dimpara, ditjhotjha)
Ho bontsha tekatekano ya moelelo mantsweng ana a mabedi, dimpara ke ditjhotjha mme ditjhotjha ke tsona dimpara. ✓ ✓
E le nngwe feela. (2)
- 4.4 Sepheyo ke ho sidilella mohopolo ono ka tsela ya ho o toboketsa, o phetwa kgafetsa hore o hlake kelellong ya mmotsuwa. ✓ ✓ (2)
- 4.5 - Maikemisetso a hae ke ho totobaletsa molli hore sena seo a ikentseng ka hara sona, ha se potele e kgwathwang ka lehlaka.
- Ke ho bapisa tsena tse pedi, bokgarebe le bosadi hore molli a bone, a be a utlwisise hore di fapana hakakang. ✓ ✓
E le nngwe feela (2)
- 4.6 Motho a no ela hloko diqeto kapa kgetho eo a e etsang hobane ka moso, a ka lliswa ke ditholwana tsa yona. ✓ ✓ (2)
- [10]**

KAPA

POTSO YA 5**Enwa motho – RN Phume**

Sejura / kgefutso / kgefutsohare (3, 5, 8, 9,).

Ho katla kapa ho kgina morethetho molathothokisong

Ho bontsha ho lekana ha moelelo mantsweng (19).

Ho bontsha hore moelelo wa se tlang pele ho yona, le wa se e latealng o a lekana kapa o tshwana.

- Phetapheto e tshekalletseng/lehokela/hlaahlela/neheletsano (11-12, 18-19)

Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang/ho hokela melathothokiso eo e mmedi.

- Phetapheto e tsepameng (2- 4, 6-7)

Ho nehelana ka toboketso lentsweng le phetwang.

- Anastrofi (1, 14)

Ho tlisa kgatello lentsweng le tlisitsweng pele tatelanong ya mantswa molathothokisong.

- Papiso/tshwantshanyo (20)

Ho bopela mmadi setshwantsho se hlakileng sa seo ho buuwang ka sona. E leng kamoo motho a etsang matshwepenene kateng le ha e le mona tshiu di se di mmalehetse.

- Kganyetsano/kganyetso (3, 8,9)

Ho hatella/toboketsa seo sethokokisi se se hlalolang. E leng ho re motho ke motho, ho se na taba hore ke ngwana kapa motho e moholo, ho a tshwana. Hape ha a dule nthong/qetong e le nngwe. O mona hape o mane, o ke se mo qete hobane o ka nahana hore o thabile (tswekere) athe o hlwentse (mohalakane).

- Lekgotsi (17)

Ho bontsha ho hlollwa ha e le mona motho a sa thape empa a se a atametse lebitla.

- Lebotsi (7, 12, 15)

Ho bontsha makalo kapa hona ho hlollwa ha a bona seo motho a leng sona, a sa mo tsebe hore o jwang.

[10]**KAPA**

POTSO YA 6**Dithoko tsa Liketso – PM Ramathe**

- 6.1 Ka bokgeleke ba hae bongoding ba dibuka. ✓ (1)
- 6.2 Wa 5, 10. ✓ (1)
- 6.3 O sietse ba tlang ka mora hae (masea), mehlala (menyabuketso) e matla, ya sebele bongoding, eo ba boi ba tshabang ho bapalla ho yona. ✓✓ (2)
- 6.4 Sethothokisi se sebedisitse serehello/tshwantshiso ho toboketsa ntlha ya hore ha ho tluwa bongoding, Mophethe ke senatla baneng babo (Taung). ✓✓ (2)
- 6.5 Se imakatsa jwalo ka ha eka ha se tsebe Mophethe empa se tseba hantle hore ke lehare bongoding ba dibuka. ✓✓ (2)
- 6.6 - Motho ha a sebeleditse setjhaba ka boitelo, a lebohuwe a sa phela.
- Motho a sebetse ka thata mme a siele ba tlang ka mora hae mehlala e metle.
- Ha nako ya ho phomola kapa ya boqheku e fihla, motho a thabele seo a se sebeditseng kapa a thabele mesebetsi ya hae ha a hetla morao.
- Ha nako ya ho phomola kapa ya boqheku e fihla, motho a be motlotlo ka seo a se fihlelletseng ✓✓
E le nngwe feela. (2)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/NOBELE

POTSO YA 7

Botsang Lebitla – KPD Maphalla

Motshwayi a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo. Moqoqo o lokela ho arabela potso e itshetlehileng sengolweng se hlahisitsweng potsong. Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona

Dikahare

Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le tiisetso ya taba ka mabaka (a itshetlehileng sengolwa se botsitsweng). Dintlha tse hlahelang nehelanong ya mohlahlobuwa di lokela ho hlahiswa ka tatellano ena e latelang, le ha mohlahlobuwa a tla sebedisa mantswe a hae moqoqong wa hae:

Tshebediso ya Puo

Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng ka nepo temeng.

Ho elwe hloko hore nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya ho re ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka ditemana (*paragraphs*) le qetelo. Le ha nehelano e radilwe ka tsela ena, moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano.

Ha motshwayi a se a badile nehelano ya mohlahlobuwa, a abele mohlahlobuwa matshwao. Matshwao a ajwa ka ho lekanyetsa nehelano ya mohlahlobuwa. Motshwayi o lokela ho sebedisa rubriki e leqephele le latelang bakeng sa ho aba matshwao. Tekanyetso e etswa ka ho beha kapa ho bekga mosebetsi (nehelano) wa mohlahlobuwa ka ho o beha kगतong e itseng (kgato ya 1 ho isa kगतong ya 7) rubriking. Kगतo e nngwe le e nngwe e na le tlhaloso, mme tlhaloso e itshetlehile makgetheng a mabedi e leng, **dikahare** le **sebopeho le puo**. Motshwayi a ele hloko ho re kगतo eo a e kgethileng ha a lekanyetsa, tlhaloso ya yona e lokela ho tsamaelana le mosebetsi (ditaba) wa mohlahlabuwa ya lekanyetswang. Matshwao a bontshitswe qetellong ya kगतo e nngwe le e nngwe.

Ho elwe hloko hore rubriki e latelang e sebediswa hohle moo mohlahlobuwa a arabileng mofuta wa dipotso tse telele (tsa moqoqo) ha ho arajwa dingolwa tsa mofuta wa padi (nobele) le mofuta wa tshwantshiso (terama) ho Karolo tsa B le ho ya C. Qetellong, ha motshwayi a se a nehelana ka matshwao a sebedise sekala sena se latelang:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	25	

[25]

KAPA

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehlang	Kgato ya 6 Pihlillelo e kgabane	Kgato ya 5 Pihlillelo e ntle	Kgato ya 4 Pihlillelo e mahareng	Kgato ya 3 Pihlillelo e foofo	Kgato ya 2 Karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho pihlillelo
	80% – 100%	70% – 79%	60% – 69%	50 – 59%	40 – 49%	30 – 39%	0 – 29%
<p>DIKAHARE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le tiisetso ya taba ka mabaka. - Tshekatsheko ke e ba-batsehlang: o tshheheta ditaba tsa hae ka di-ntlha tsa mefuta e fapa-neng ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya sengolwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se hlahoswa ka botebo, dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo. - Tshekatsheko ke e ba-batsehlang: o tshheheta ditaba tsa hae ka di-ntlha tsa mefuta e fapa-neng ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e tebileng ya sengolwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se hlahoswa ka bokgabane, dintlha tsohle di utullutswe ka tekano. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka botlalo; o nehelana ka dintlha tsa mefuta e fapaneng, mme o di tiisa ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e paka le ho supa kutlwisiso e kgabane ya sengolwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se hlahoswa ka tsela e supang kutlwisiso, mme dintlha di utullutswe hantle. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e anetse; empa tse ding tsa dintlha di haellwa ke sefutho se hlokehang bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Tshekatsheko ya hae e paka kutlwisiso e batlang e le e ka hodimo ho e mahareng; e paka kutlwisiso ya sengolwa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se hlahositswe ka tsela e kgotsofatsang leha e se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e batlang e kgotsofatsa; mona le mane ho hlahisitswe dintlha tse ntle bakeng sa ho matlafatsa moelelo. - Dintlha boholo di tshheheditse leha bopaki e se bo kgodisang hakaalo; ho bonahala a na le kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sena. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se okolwa feela tlhalosong; dintlha tse hlahiswang di supa boiteko bo fokolang ha a araba potso. - Tshekatsheko e supa kutlwisiso e haellang haholo karabelong ya hae ya potso. Dintlha tsa hae ha di kgodise, ha di tshhehetswe ho tswa sengolweng. - Tshekatsheko ya hae e bontsha a se na kutlwisiso ya motheo ya sengolwa sa mofuta ona mmoho le ya sengolwa sena. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sehlooho se hlahoswa ka tsela e bontshang kutlwisiso e fokolang haholo. - Tshekatsheko ke e fokolang; ho bile ho na le phetapheto ya dintlha tse ding. Dintlha tse ding di tswile lekoteng. - Tshekatsheko e bontsha kutlwisiso e sa tebang; mme nqa tse ding ho na le ditlhaloso tse fosahetseng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ho bonahala boitekonyana bo itseng ba ho araba potso, empa ho thata ho hlahohanya ditaba tsa hae. - Tshekatsheko ya hae ya potso e bontsha bofokodi bo boholo; dintlha tsa hae ha di bontshe kutlwisiso ya sengolwa. Dintlha tsa hae di tswile lekoteng. - Ho etswa boiteko bo fokolang ba ho araba potso. Dintlha tsa hae boholo ha di na kamano le sengolwa se botsitsweng.
MATSHWAO A 15	12 – 15	10 – 11½	9 – 10	7½ – 8½	6 – 7	4½ – 5½	0 – 4½
<p>SEBOPEHO LE PUO:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho, tlhophiso ya mehopolole le nehela-no e nang le neeletsano e momohaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho se totobatsa kgokahano e babatsehlang; tsela eo a tshetlehang dintlha ka yona e paka kutlwisiso e tebileng ya sehlooho. - Selekela le qetelo di bopile ka tsela e babatsehlang; ditaba di bopile ka bohale mme di lebisatlwahisong ya moelelo o toma mme o kgodisang. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho sa moqoqo ke se setle; selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso e anetseng. - Tshekatsheko ke e hlahisitsweng ka bokgabane, mme e tshhehetswa ka mabaka a utlwahalang ho tswa sengolweng se botsitsweng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho sa moqoqo se a utlwisisa; dintlha tsa hae di a dumellana. Mo-mahano e hlahella selelekela, qeteleng le ditemaneng tse itseng. - Tshekatsheko e hlahisitswe ka tsela e ntle, mme dintlha tsa hae di hlahisitswe ka tsela e utlwisisahang ho tswa sengolweng se botsitsweng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ho na le bopaki bo seng bokae bo supang hore sebopoho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo; Boholo popeho ya ditemana e nepahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahisa kgaello e totobetseng sebopohong sa moqoqo; ho bonahala tlhalohanyo le kgokahano di haella haholo moqoqong wa hae. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho se bontsha di-phoso tse entsweng mora-long; nehelano ya dintlha ha e utlwahale, ha e bope tlhalohanyo. Diratswana di fosahetse. - Tshekatsheko ya hae e hlahiswa ka tsela e supang kgaello, mme dintlha tsa hae ha di a behwa ka tatellano e lebisang popong ya tlhalohanyo e phethahetseng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sebopoho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo. Diratswana le tsona ke tse fosahetseng. - Tshekatsheko e hlahiswa ka bofokodi bo boholo. Dintlha di hlahiswa ka tsela e fokolang, mme ditaba tsa hae ha di na tlhalohanyo ya letho. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ho bopaki ba letho bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho tadimilwe sebopoho. Ha ho diratswana kapa kgokahano. - Ho boima ho ka bona boiteko bo etswang ba ho araba potso tshekatshekong ya hae. Karabo ya hae ha o ke ke wa e utlwisisa se hlahiswang; ha ho tlhalohanyo ya letho.

	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di su-tsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o napahetseng.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di lo-ketse sepheo, mme di phehitisitse tlhahisong ya nehelano e ntle.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo di hlahella nehelanong di sebedisitse ka tsela e nepahetseng.	-Ho hlahella diphoso tse seng kae tsa puo, athe sehalo le setaele di batla di nepahetse. O haellwa ke tlhalohanyo le kgokahano.	- Diphoso tsa puo di bonahala ka bongata. Tshebediso ya sehalo le setaele ha e a etswa ho tadimilwe maikemisetso.	- Tshebediso ya puo le setaele di hlahella di fosahetse haholo hoo karabelo yohle e fosahalang.	- Tshebediso ya puo, sehalo le setaele boholo ba nehelano yohle di hlahella di sebedisitse ka tsela e fosahetseng haholo.
MATSHWAO A 10	8 – 10	7 – 7½	6 – 6½	5 – 5½	4 – 4½	3 – 3½	0 – 2½

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Dintlha tse tadingwang	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Puo	10	S/P =
Matshwao ohle	25	

POTSO YA 7**PADI/NOBELE: BOTSANG LEBITLA – KPD MAPHALLA****Mmamasolomane**

- ~ Ke motho ya kgopo. Ha a tsebiswa hore dijo tsa ngwana (Tsietsi) di fedile, o re: “Ha nama ya kolobe e le eo e tletse pitsa, ha le foqe leqheku leo ke eng la ka la re hatoha?”
- ~ Ka le leng a re: “Motsofe ona o tlamehile ho rutwa ho sebetsa”. E le ha a mo kgisa metsi, a bile a mo fiedisa lebala empa a na le moradi.
- ~ Mohla Tsietsi a neng a ilo batla ntho tsa ntatae, Mmamasolomane o re ho yena : “O ne o ntse o le kae wena moleko towe?” “O reng wena ntja towe?”.
- ~ O bile o lonya. Ha a batle ho bona Tsietsi a rutehile. Ha a bua le Kotsi ka taba ya hore Tsietsi a iswe sekolong, o re: “Tsietsi ke lesea ditabeng tsa sekolo. Empa Tsietsi ke motsofe bakeng sa hore a ka pharama mona, a ja monakaladi wa kebolelwa”.
- ~ Lonya lena la hae le mo etsa motho ya leeme, ya sa tadimeng mahlakore a mabedi a taba. O sekamela ho le ratwang ke yena feela. Mohla mapolesa a reng Tsietsi o utswitse radio ya nkgono Mmaselepe, o re: “Athe Tsietsi e se e le ntho e lelerang le malapa motsheare?” O tjho tjena a sa utlwe lehlakore la Tsietsi
- ~ Qenehelo ha a na yona. Ha dikolo di kwalwa, o tjhakisa bana ba hae feela. Tsietsi yena o sala e le pokola e sebediswang.
- ~ Ha a na tjebelopele. Kgodiso e ntle ya bana ha a e tsebe. Ha a lemohe hore ha a etsa hore Tsietsi a sebeletse bana ba hae, o a ba senya mme ka moso ba tla mo hlola.
- ~ Ke mosadi ya sa tshepahaleng monneng wa hae hobane ke mona o utlwana le moruti Moshebi. A mang a mantswe a hae lengolong leo a ileng a le ngolla motswalle wa hae mohla a etelwang ke moruti o re : “Ke tla ba le moeti kajeno. Ke yena Nnyeo, mosadi.... Kotsi ha a yo. ... Katse ha e yo, nnake”. Ka hoo he, ho bile ha hlaha ngwana ya ileng a rehwa lebitso la Ditaba.

Mohanuwa

- ~ Ke motho ya makoko, ya mabifi ya sa tsotelleng bareki ka letho. O ba bitsa mehofe, bana ba manyekathipa.
- ~ O manganga. Batswadi ba hae ba ne ba mo kgalemelletse boitshwaro bono ba hae empa ba bile ba behile fatshe.
- ~ O hloka botshepehi. O ile a ratana le Makgaola a etsa Tsietsi tsuonyana robala.
- ~ Ha a na botho le ditlhong. Mohla Tsietsi a mo kgaoleditseng a ena le Makgaola ka khefing, ho ena le hore a bontshe ho swaba, o re ho Tsietsi : “Ke re ha o bone, o bone”, ... “O bone hore Makgaola ke motho wa ka. Ha se motho wa ka feela, ke moratuwa wa ka”.
- ~ Ke motho ya hlokang botsitso. Ha a se a siuwe ke Makgaola, o ne a se a batla ho kgutlela ho Tsietsi. Lengolong leo a kopang Tsietsi hore a mo tshwarele ha e le moo Makgaola a se a kgaotse, o re : “Ha o ka ntshwarela, ke tla o etsa morena “O ke ke wa hata fatshe bophelong bona”. Feela maloba o ne a ile a reng?
- ~ O kgopo e bile o leqoophe. O ile a qophella ho iphetetsa ho Tsietsi ka sehlooho. Re mo utlwa mohla a neng a teana le Tsietsi morung a re : ”Ke ile ka o bolella hore nna ke tla o tsoma ke be ke o fumane”.

Tseleng

- ~ O sebetse e le ruri. O ile a tela mosebetsi wa hae ka baka la Tsietsi. Dintwa tseo a di hlanakileng mmoho le Tsietsi di a paka.
- ~ Ke motho ya tshepahalang. Mohla ba neng ba bala ditaba tsa bona koranteng ka mora ho pholosa bahlophisi ba mokete dikweteng, Tseleng o ile a bua mantswe ana ho Tsietsi : “Nnake ke tla shwa le wena”. Mantswe ao, o fetse a a phethahatsa.
- ~ O na le mamello. Maimeng a bona le Tsietsi, Le ka mohla o ne a so ka a hopola ho ikgula. O ile a wa a tsoha le Tsietsi ho fihla lefung.
- ~ O bohlale e bile o nahana ka pele. Ho mo nkile nako e se kae ho ithuta ho sebedisa ‘nthwanae’ (sethunya). Ha ba tloha lenyalong, o ile a utlwisisa kapele hore Tsietsi o reng ha a mo hlaba ka leihlo. Ha Tsietsi a se a tsieditswe ke monnamoholo wa ngaka, o ile a nahana kapejana hore monnamoholo eo, o tla mo etsa jwang.
- ~ Ke motho ya nang le botsitso. Diqetong tsa bona o ne a sa suthe.

[25]**KAPA**

POTSO YA 8**PADI/NOBELE: *Botsang Lebitla* – KPD Maphalla**

- 8.1 Ke ya Motjhesi ✓ (1)
- 8.2 Hoseng ha tsatsi leo ba ile ba botsana potso eo, e le ha ba ne ba se na letho ba sa tsebe hore ba tla etsa jwang. Ba etsa qeto ya ho ya lenyalong ba ikgakantse hore ba tle ba thibe lephako. Jwale ke mona ba se ba bile ba iphumanetse tjhelete, ha ba sa le tsietsing ya tlala ✓✓ (2)
- 8.3 Mapolesa a neng a tliho hlokomedisa batho ka dinokwane tse neng di ntse di batlwa, ha a ka a kena motseng ka kotloloho empa a ile a kena ha monga polasi ho siya tlhokomediso eo. Dintho di sebetswa ka tsela eo mapolasing. ✓✓ (2)
- 8.4 Ke taba ya hore bobedi ke dikgutsana. ✓✓ (2)
- 8.5 Maikutlo a Tsietsi a ile a lwebehlana, a lwantshana malebana le morero wa hae wa ho bolaya Kgephoha Qamaka, e leng wona o neng o mo isitse moo kerekeng. ✓ Sesosa sa twantshano eo ya maikutlo, e ne e le ha a bona boinehelo ba eo phofu ya hae difeleng tse binwang. Maikutlong a hae ha fihla mohopolo wa hore mohlomong o se a fetohile mekgweng. ✓ (3)
- 8.6 Maemo a phedisano a kgotso, thabo le monyaka. ✓ Ana a pakwa ke bophelo bo monate, ba boiketlo le ho phuthuloha bo bonwang tikolohong eo ya mapolasi. ✓ Ka ho le leng ke a tshabo le tsitsipano, ✓, a tliswang ke molaetsa wa tlhokomediso wa mapolesa mmoho le ketsahalo ya hore Motjhesi a nkelwe koloi ya hae ka dikgoka. ✓ (4)
- 8.7 Mongodi o a bo halala, o a bo nyatsa ✓ hobane o re ditlhare tsa setso (masooko) ke ntho tse sa sebetseng, tseo ho itjellwang tjhelete ya mafutsana ka tsona. ✓✓ (3)
- 8.8 Ke tsa mehlang ena ya kajeno ya tswelopele ✓ hobane pale ena e tletse ka disebediswa tsa kajeno tse kang makoloi, ditekesi, dithunya, meketjana ya boithabiso jj. ✓✓ (3)
- 8.9 Ha ke dumellane le ona ✓ hobane mophetwa wa mofuta ona, ha a fetohle ho tloha qalong ya pale ho isa pheletsong ya yona. Sena ha se seo Tsietsi a le sona. O qadile le pale e le motho ya lokileng wa kgotso empa a fetolwa ke maemo a bophelo ho ba motjhini ona o bolayang. ✓✓ (3)

8.10 -- Botsho boo a neng a bo apere ho tloha leotong ho isa hloohong, bo dumellana ✓ le maikutlo a hae a bohloko, a bofifi le ha e le moo boSekama bona ba ne ba le monateng ba ithabisa ✓✓

KAPA

~ Botsho boo a neng a bo apere ho tloha leotong ho isa hloohong, ha bo ✓ dumellana le maikutlo a hae a thabo hobane kajeno, o mothating wa ho phethela tshepiso eo a ileng a e etsa mohla monene. Hape, e leng ona maikutlo ao a ileng a a phatlalatsa pele a thunya Sekama ha a ne a re: "Thabang le nna hobane kajeno ke atlehile, kajeno ke fihletse sepheo sa ka".✓✓

(2)
[25]

KAPA

POTSO YA 9

PADI/NOBELE: *Diepollo* – Tsepo Seema

Nkgono Motsokapere

Nkgono Motsokapere ke mophetwa ya tjihitja. Ho thata ho utlwisisa semelo sa hae ka ho phethahala. O hlahella e le motho eo batho ba motseng oo a phelang ho wona ba sa mo rateng hobane ba re o a loya empa yena o ne a shebahala a sa tsotelle seo batho ba se buang ka yena.

Ha a na nnete. Ha a ka a bolella Diepollo nnete nakong eo a neng a mo hlalose tsa hore a se ke a ribolla seroto se neng se behilwe mohaolwaneng ka tlong ya hae. O ile a bolella hore o alamisitse kgoho athe ditaba tseo e ne e se nnete. Ha a a ka a bolella Diepollo hore o a mo tseba le ho re e ka nna ya ba o na le kamano le lelapa la habo Diepollo.

E ne e le moloji. O ile a fumanwa ha ntate Mosikatsane a tsotse ho thwe ke moloji ya neng a tshwarehile empa le seo o ile a se qhelela ka thoko a bolella kamoo batho ba nang le nako ya ho bapala kateng. Ka ha Diepollo le yena o ile a ya kgotla ha seepapitso se ne se bitsetsa batho moo, ke moo a ileng a bona seroto sane seo a hlolang a se bona ka tlong ya nkgono se behilwe pela hae hare kgotla. Le moo nkgono o ile a bolella Diepollo hore batho ba ne ba mathile ba ile kgotla ba ilo sheba katse e se nang kotsi hohang.

Matsatsinyaneng ao a neng a dula le Diepollo o ile a bontsha lerato le makatsang ho yena. O ne a mo rata jwalo ka ha eka ke ngwana wa hae. Le ha a sa ka a bolella Diepollo seo a se tsebang ka yena, o ile a mo neha tlhahisoleseding e itseng mabapi le batswadi ba hae mme ka baka leo Diepollo o ile a kgona ho fihla lapeng habo Mahlwenyeng. O ile a ba a lefella leeto la Diepollo la ho ya Mahlwenyeng.

Mmamolete

Ke mophetwa ya pelonolo. O ile a amohela Diepollo lapeng la hae a sa mo tsebe le ho mo tseba. O ile a thusa Diepollo ho utlwisisa se neng se ngotswe sekotwaneng sa pampiri eo ka ho re a mmontshe letheba la tswalo leo a neng a na le lona. O ile a tswela pele ka ho eletsa Diepollo hore a ye Mazenod moo a tlang ho fumana tlhahisoleseding mabapi le ba lelapa la hae. Nakong eo Diepollo a neng a ntse a le ho yena o ile a mo eletsa ka matla hore Diepollo a hahamalle ho ba seo a ratang ho ba sona bophelong.

Ha Diepollo a se a ingodisitse sekolong sa booki, o ile a mo thusa ka ho mo fa dibuka tsa hae tseo a neng a di sebedisa ha a ne a sa ithutela ho ba mooki. O ne a sa tsebe ba lelapa la hae empa seo se ne se sa mo kgentsha bophelong.

Dikenkeng

Dikenkeng ke lemao le ntlha di pedi. O ile a thusa Diepollo nakong eo a neng a isitse lenane la bakudi kgatisong ya bona hore le ilo tlangwa botjha hore lebitso la Mmamolete le be ka hodimodimo. O ile a le utswetsa Diepollo hore a kgone ho le kgutlisetsa sepetlele moo a neng a le nkile teng.

Ka morao ho moo o ile a ba motswalle e moholo wa Diepollo. Diepollo o ne a mmolella ditaba tsa hae tsohle, haholoholo tse amanang le monna wa hae Zeblon Ramokgopa. Seo Diepollo a neng a sa se tsebe, ke ho re ka mora ho qoqela Dikenkeng ditaba tseo, o ne a di jara kaofela a di isa ho mohlankana wa hae wa lepolesa eo e neng e le mpimpi ya mapolesa. Ha Diepollo a ne a nahana hore Zeblon o ne a hlokahale kgale, Dikenkeng yena o ne a na le tshepo e kgolo ya hore o ntse a phela. Mohlomong o ne a tseba hore Zeblon Ramokgopa o ho kae kaha sepolesa se ne se disitse metsamao ya hae. Mohlankana wa Dikenkeng o ne a mo roma hore a anye Diepollo leleme.

Le mohla Diepollo a neng a e ya ha Rammulotsi a ilo batla mmae, o ile a bolella Dikenkeng hore o ya moo mme mapolesa a ile a mo latela mme a mo tshwarela taba ya lenane lane la bakudi leo nnete ya ditaba tsa lona e neng e tsejwa ke Diepollo le Dikenkeng feela.

[25]**KAPA**

POTSO YA 10**PADI/NOBELE: Diepollo – Tsepo Seema**

- 10.1 Ke monna wa Diepollo. ✓ (1)
- 10.2 Ke Diepollo. ✓ (1)
- 10.3 Ke la Mahanke✓. O ne a batla ho ikgakanyetsa mapolesa a neng a ntse a mmatla ka baka la hore e ne e le lekomonisi.✓ (2)
- 10.4 Ka nakwana e kgutshwanyane. Qetellong mapolesa a ile a tla Lesotho moo a neng a balehetse teng ho tla mmatla. A ile a phenyekolla kamore eo Diepollo a neng a dula ho yona.✓✓ (2)
- 10.5 Ho ile ha bolauwa lekgowa le neng le ratwa haholo ke batho motseng wa Marquard. ✓ Mapolesa a ile a belaella mokgatlo wa boZeblon hore ke ona o mmolaileng empa nnete ya ditaba ke hore Kotsuwopo o ne a bolailwe ke makgowa a mang a ile a tlalwa ke lefufa la hore o ne a ile a fumana thendara ya tjelete e ngata haholo.✓ (2)
- 10.6 Ba ile ba kopana le thibella ya mapolesa mme Zeblon o ile a itahlela ka ntle koloi e ntse e tsamaya, yaba o nyamella morung o neng o le haufi le moo.✓✓ (2)
- 10.7 Dikenkeng o ne a anya Diepollo leleme malebana le ho nyamela ha Zeblon empa Diepollo yena o ne a sa elellwe seo ka ha o ne a mmolella ditaba tsohle. ✓✓ (2)
- 10.8 Tseleng o ile a kopana le nkgono Motsokapere ya ileng a mo isa lapeng ha hae. O dutse moo matsatsinyana a mmalwa empa eitse ka tsatsi leo a neng a tsamaya ka lona, nkgono o ile a mo neha mangolo a mabedi le setshwantsho sa motho wa ntate. A mmolella hore lapeng ha habo ke Mahlwenyeng a ba a mo lefella leeto la ho ya moo.✓ Ha a ntse a le tseleng o ile a kopana le Mmamolete mme le yena o ile a mo eletsa ho ya Mazenod moo a tlang ho fumana tlhahisoleseding ka tse amanang le batswadi ba hae.✓ (2)
- 10.9 Makgerengwa o ile a bolella Diepollo hore ditaola di bontsha motho wa mosadi ya dulang motseng wa Rammulotsi✓. O ile a ba a mmolella hore ditaola di bile di bontsha hore mme eo o potapotilwe ke bana ba barwetsana ba babedi ba ntseng ba bua ka Diepollo ✓✓. (3)
- 10.10 Motho eo Diepollo a ileng a kopana le yena tekesing e yang Rammulotsi, e ne e le ngwanabo✓. Diepollo o tsebile ka yena ha a ne a laelwa ke nkgono e mong moo Rammulotsi hore a ke a ilo batla mmae ntlong eo Mmannabi a neng a dula ho yona.✓ (2)
- 10.11 E ke dumellana le yona. Ha Diepollo a ntse a emetse tekesi e yang Rammulotsi, Dikenkeng o ile a fihla a mmotsa hore o ya kae. Jwalo ka tlwaelo, Diepollo o ile a mmolella ntle le qeaqeo ho re o ya ha Rammulotsi.✓✓ (2)

- 10.12 Ke ne ke tla utlwa bohloko hobane ke tla be ke boleletse motswalle wa ka taba e itseng ka ho mo tshepa empa yena a be a mpitsetsa mapolesa ho ntshwara.√√ (2)
- 10.13 Ntata Zeblon e leng ratsale wa Diepollo o ile a mo kopa hore a tle a tlo dula le bona lapeng mme Diepollo o ile a amohela kopo eo.√√ (2)
[25]

KAPA

POTSO YA 11

PADI/NOBELE: *Mme* – NP Maake

Rakgadi wa Dikeledi

E ne e le motho ya bohale empa ya se nang pelo e mpe. Dikeledi o ne a tseba hantle hore rakgadiae ha a tsamaelane le masawana mme ke ka hona a ileng a bontsha rakgadi sepatjhe seo a ileng a se fumana komponeng. O ne a tseba hore ha rakgadi a ka iphumanela sona ho tla nkga ho sa bola. Le ha Dikeledi a mmoleletse o ile a nna a halefela Dikeledi hampe haholo ha a eellwa hore o tshwere sepatjhe se nang le tjelete e ngata hakaalo.

O ne a na le botshepehi. Ha Dikeledi a mo neha sepatjhe seo o ile a se nka mme o ile a boloka tjelete eo Dikeledi a neng a e fumane bankeng. Mohla monga tjelete a neng a tlilo e lata ha a qeaqea ho mo neha yona.

O ne a na le kutlwelobohloko mme a bontsha hore a ka ema le Dikeledi mathateng a hae ohle. O ile a kgothaletsa Dikeledi ho itokolla lenyalong leo a neng a tlo kena ho lona ha feela a ikutlwa a tshaba ho kena lenyalong leo. O ile a ba a mmolella hore a se ke a tshaba letho hobane yena o tla ba le yena kamehla qetong efe kapa efe eo Dikeledi a e nkang. Dikeledi ke ngwana wa kgatsedi ya hae empa o ile a mo hlophisetsa lenyalo le letle e le ka nnete.

Diseko

E ne e le motho ya bohale mme e bile e le sefelapelwana. Batho ba ne ba sa kgone le ho tla lapeng la hae. Batho bohle ba ne ba tsamaela hole le motse wa hae mme ba kwekwetla ntlo ya hae eka ke ya moloi kapa eka e na le lefu le tshabehang leo ba tlang ho le fumana ha ba ka feta moo. Ha bana ba ne ba bapalla bolo pela ntlo ya hae, mme ho etsahale hore bolo eo e wela ka ha hae, ba ne ba tshaba ho kena ba tlilo e lata. Ba ne ba ka ikutswa ha feela a le siyo lapeng. O ne a atisa ho tuka malakabe ha a ne a ka fumana bana ba bapalla pela ntlo ya hae.

Ha a ne a rohakile bana ba neng ba bapalla pela ntlo ya hae, ho ne ho se na motswadi ya neng a ikutlwa ho tla mmotsa ditaba tseo hara batswadi ba bana bana.

O ile a halefela monna haholo mohla a neng a fumana hore o rekisitse ntja eo a neng a e rata hobane e ne e le bohale mme e loma ba tanakelang jareteng ya hae. Pelo ena ya hae e mpe e ile ya sokollwa ke Mme ya neng a mo kgalemella ho etsa bohanya boo. Ho nkile nako e telele hore Diseko a mamele ditaba tsa Mme empa qetellong di ile tsa mo kena. Le ha Diseko a ile a di utlwa ditaba tsena tsa Mme, o ile a nna a hana ha Mme a patelwa lapeng la hae mme ka mokgwa o jwalo, Mmateboho o ile a tshwanela ke ho nkela setopo sa mme ha hae hore se ilo patelwa teng.

Bobeng boo ba hae, o ile a bontsha botho ha a ne a halefela Bafokeng habohloko ha ba ne ba kenyeditse Mmateboho nyewe ha e le mona a ile a patella Mme ha hae. O ile a ba a bontsha ho ikwahlaya nakong eo a neng a buisana le Thollo ka mora lefu la Mme mme a bontsha hore e bile lewatla hore a se ke a tsotella Mme ha a ne a sa phela.

Tsekiso

Ke motho ya hlokoang botshepehi kgarebeng ya hae hobane ke mona o bile a ratana le ngwanana wa Sharpville a ntse a ratana le Dikeledi. Le mohla Dikeledi a neng a kopile ho kopana le yena, o ile a dumela a re ba tla kopanela moo ba hlolang ba kopanela teng. Ha Dikeledi a fihla moo, a fumana sebaka seo se ntse se re o ne o nnehile eng. Maikutlo a motho e mong ha se ntho eo a e tsotellang, a e kgathallang. Mohla Dikeledi a neng a mo fa lengolo ka tsela eo ba neng ba etsa ka yona, o ile a le nka, a le balla mahlong a metswalle ya hae a se na taba hore Dikeledi o tla tshwareha jwang ke seo a se etsang. Mohla Dikeledi a neng a na le pherekano, a nahana hore batho ba neng ba tlilo mo kopa ke ba habo Tsekiso, Tsekiso o ile a mo phoqa hampe ha a utlwa taba tseo. Le mohla a neng a lahla Dikeledi, ho bonahala a ne a se a tsebisitse metswalle ya hae ya banana hobane ha lengolo la taba tseo le fihla ho Dikeledi, banana bao ba ne ba tsheha ho bonahala hore ba se ba ntse ba tseba taba eo. Yona tsela ena eo a lahlang Dikeledi ka yona, e bontsha hantle hore ke motho ya se nang kelello. Hape ha a na le tlhomphe bathong ba baholo. O ne a bonwa a tsamaya a mamarelane le kgarebe eo ya hae ya Sharpville, a sa re letho ka mang le mang ba be ba yo tlolella kwana dihlahleng.

[25]

KAPA

POTSO YA 12

PADI/NOBELE: MME – NP Maake

- 12.1 Thollo Mofokeng ✓ (1)
- 12.2 Mohatsa Lesole ke molamo wa mohatsa Thollo Mofokeng/ O nyetswe ke kgaitsemi ya mohatsa Thollo. ✓✓ (2)
- 12.3 Mohla lefu la Mme, ho ile ha theoha batho ba habo Thollo ba kwana Matatiele. Seo ba neng ba se tlisitse e ne e se ho tla pata Mme empa ba na ba tlisitse ke ho tla bona hore ke ka baka lang ha mohatsa Thollo a nkile motho eo ba sa mo tsebeng hore a tlo patelwa ha ngwana bona✓✓. Ba ne ba bua dintho di hana ho fela hobane basadi ba Bafokeng bona, ba ne ba bile ba re mohatsa Thollo o tlisitse setopo sena mona ha Thollo hore feela a tle a fumane matshediso✓. Ka mora lefu Bafokeng ba ile ba kenyetsa mohatsa Thollo nyewe e kgolo moo ba neng ba mo qosetsa ho tlisa setopo se sa tsejweng ha mora bona. ✓ (4)
- 12.4 O ne a tshwerwe ke lefu la Lefuba. ✓ (1)
- 12.5 O ne a ba thusa ka ntho tse ngata haholo. Ba bang o ile a ba thusa ka ho phekola bana ba bona ba neng ba kula haholo. ✓✓ (2)

- 12.6 Tjhe[√] Mmateboho le yena o na le tokelo e tshwanang le ya monna wa hae hore a ka etsa seo a neng a nahana hore se lokile lapeng la hae. Ho ne ho sa hlokahale hore batho ba tlo mo komela jwalo ka ha eka ke ngwana. Mmateboho o ne a tseba melemo ya Mme mme o ne a bona ho lokela hore a mo patele moo. Ke yena ya ileng a mmatlela bodulo ha kgaitsemi ya hae mme o ne a tseba hantle hore ha a na ba habo motseng moo. ^{√√} (3)
- 12.7 Dikeledi o ile a thola sepatjhe sa monna enwa se na le tjhelete e ngata.[√] O ile a se pata a tshaba ho se bontsha rakgadiae kaha e e ne e le motho ya bohale. Feela rakgadiae o qetelletse a se fumane mme a qabana hampe le Dikeledi ka baka la sona. [√] Rakgadiae o ile a nka tjhelete eo a e beha posong[√] ho fihlella Dikeledi a kopane le monga tjhelete. Ka mora moo monna eo o ile a tlwaela ho tjhakela habo Dikeledi mme a ba a qetella a kopile mohope wa metsi empa Dikeledi yena a sa tsebe hore o nyalwa ke mang. [√] (4)
- 12.8 Phoqo/ Tomatso e hlahellang ke ya hore Mofokeng o ne a halefile haholo hore motho ya sa tsejweng o patetswe ha hae. ^{√√} Nnete ya taba ke hore motho eo e ne e le mohatsae eo a ileng a mo siya Matatiele le ngwana wa moshanyana yaba ha a sa kgutlela lapeng. [√] Kahoo mosadi eo o ne a na le tokelo e felletseng ya ho patelwa moo ha monnae [√] (4)
- 12.9 O ne a tshaba ho qhala lelapa la molamo wa hae[√]. O ne a hlompha maikutlo a Mme hobane o ne a dumela hore ebang Mme a ne a rata hore Mmateboho a tsebe hore yena ke mohatsa Thollo, ekabe a ile a itsebisa yena. ^{√√} Le nna ke ne ke tla etsa jwalo hobane ke dumela hore pinyane ha e senye motse. [√] Kapa ke ne ke tla mmolella hore a tsebe nnete ya ditaba. (4)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:****25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 13****Seyalemoya – RH Moeketsi****Mme mpolaye****Moremi**

- Enwa ke motho ya ratang mme a bile a boulella lelapa. ✓ Nako ya kgefutso eo a e fumanang mosebetsing, o e sebedisa molemong wa ho aha thabo le kgotso ya lapa la hae. ✓
- Moqoqong wa hae le Sefako ✓ ho a totobala hore ke motho ya nang le botshepehi ho mohatsae. ✓
- Dipuo tsa hae di mo supa e le motho wa nnete ya sa yeng le masawana. ✓ Sena se boela se bonahala le lelapeng la hae, moo a sa emelaneng le masawana a moradi wa hae wa mooki ya fihlang hae bosiu. ✓
- Dipuo le diketso tsa hae di bontsha hore o hlomp'a mosebetsi wa hae. ✓ Nako ya mosebetsi ha a e senye ka meqoqo e melelele e se nang molemo ya boSefako ✓
- Ka nako tsohle ke motho ya emang ka ho tiya kgahlanong le bob'e. ✓ O ile a ema a tiile kgahlanong le mohatsae, ha moradi a ne a ba qabanya ka ho fihla bosiu hae. ✓
- Moremi ke motho ya nang le tjhebelopele, ya bonang kotsi e sa tla le mane. ✓ O ile a tsebisa Dineo mohatsae hore tshenyo eo a e etsang ngwaneng eo wa hae, e tla bonahala ka le leng la matsatsi mme ha fela ha eba jwalo. ✓

Dineo

- O hloka botshepehi ho monna wa hae Moremi ✓ hobane ha a eme le yena ha a kgalema moradi ✓
- O na le bofokodi ba ho hloka botsitso le bona boikemelo kgodisong ya ngwana. ✓ O kgothalletsa moradi tsona dintho tseo ntatae a di kgalemang ✓
- Ke leqitolo la motho ✓ le rutang moradi ditsela tsa hore a no itshwara jwang mohlankaneng. O re moredi a se no jwetsa mohlanka hore yena le ha a ka iphihlela ka nako efe le efe habo ha ho molato. Lebaka la hae ke la ho re banna ha ba tshepahale. ✓
- Enwa motho tjhebelopele ha a na yona. ✓ E bona mahe leraba ha e le bone. Ditholwana tse ka bang bosula tsa ketso tsena tsa moradi ha a di nahane. ✓

Sefako

- O hloka botshepehi ho mohatsae ✓ hobane ke mona o tshetshetha le dikgarebe tsa baoki ✓
- Le ho yena Mmantwa kgarebe ya hae, moradi wa Moremi le Dineo, o hloka botshepehi ✓ hobane Mmantwa ha a tsebe e le motho ya nang le lelapa. ✓
- Sena ke senonori se hlokang mohau, ✓ se senyetsang batswadi ba bang baradi ka sehloho empa se na le motse. ✓
- Hantlentle ke motho ya se nang ditlhong wa mekgwa e bodileng. ✓ Ha a utlwa hore Dineo ke yena ya sireletsang moradi kgalefong ya ntatae ha a fihlile hae bosiu, o ntsha lekgolo la diranta ho thella eo 'mohwehadi' wa hae. ✓
- Le yena re ka re ke motho ya se nang tjhebelopele ✓ hobane ke mona Mmantwa o bile a qetella a imme lesea la hae. Jwale ya ba hona a tonang mahlo a hopolang hore o na le lelapa. ✓

[25]**KAPA**

POTSO YA 14**TSHWANTSHISO/TERAMA: Seyalemoya – RH Moeketsi****Bohloko ba ka.**

- 14.1 Sepetlele ✓ (1)
- 14.2 Ke Jimmy. ✓ (1)
- 14.3 Hobane Teboho o utlwahala a le mabifi, a bua ka moya o dikaqa empa a tllilo bona moratuwa wa hae ya sa tswa pepa lesea la bona. ✓ ✓ (2)
- 14.4 O se fihlelletse ✓ hobane Teboho o qetelletse a ntsha bohloko ba hae, a bolella Dineo hore ngwana eo ha se wa hae yena. ✓ ✓ (3)
- 14.5 Dineo eo e neng e le kgutsanakgudu, o ile a hauhelwa ke ba habo Thabo, ba mo nka a phela le bona jwalo ka e mong wa habo bona mme qetellong a nyalana le yena Thabo. ✓ ✓ (2)
- 14.6 Di tshwana ka hore maqhama a lerato pakeng tsa Thabo le Puleng, le ona a ile a kgaoha jwalo feela ha Thabo a hlanohelwa ka Puleng. (2)
- 14.7 Teboho o ile a re ngwana ha se wa hae yena ✓ ✓ (2)
- 14.8 Puleng ya ileng a hlanohela Thabo a ikela le ba dikoloi, o qetelletse a se a iphumana a lahluwe kgerehlwa mme a se bile a lohotha ho kgutlela ho Thabo ✓ ✓ (2)
- 14.9 E bile mohopolo feela o tliswang ke bohloko ✓ hobane ha a lemoha hore yena le Puleng ba a ratana dipelong, ha a ka a hlola a senya nako (a se ikgodise ka hohlehohle) a hla a mo nyala. ✓ ✓ (3)
- 14.10 Ya hlokang botshepehi ✓ hobane o utlwane le motho eo wa hae wa koloi, ya nang le motse wa hae, a ntse a ratana le Thabo. ✓ ✓ (3)
- 14.11 Mongodi ha a nka lehlakore hobane o tlisitse tekatekano ka ho bontsha hore pakeng tsa Teboho le Dineo, maqhama a lerato a kgaoha ka baka la Teboho (monna) ✓ ✓ athe pakeng tsa Thabo le Puleng, a kgaoha ka baka la Puleng (mosadi). ✓ ✓ (4)

[25]**KAPA**

POTSO YA 15**TSHWANTSHISO/TERAMA: *Haeso Mafotholeng – CJ Teleki***

Mapetla ke seapadi seo e leng moqabanyi, mme mongodi o se sebedisitse ka katleho ho theheng le ho ntshetseng pele kgohlano tshwantshisong ena. Seabo sa Mapetla se itshetlehile semelong sa hae.

Mapetla ke motho ya lonya; o mona mme ha a rate ho bona batho ba bang ba tswela pele bophelong. Ha a rate ho bona tswelopele le katleho tse bang teng lelapeng la ha Pitso. O hlahetse le ho holela Mafotholeng, ka hona o tseba Pitso le ka moo esale e le mofutsana (*lenyekathipa*) ka teng. Ha a rate setumo seo lalapa la Pitso le bang le sona morao tjena. O nena ka moo thuto e tsebang ho tumisa '*mahofe*' ka teng.

Phetoho e ba teng ha Pitso haesale mora (Molefi) a sebetsa (diofising tsa mmuso Maseru), mme e susumetsa Mapetla ho etsa ho hong; o etsa qeto ya ho '*dubisa Molefi thankga bophelong ba hae bohle*'. O etsa qeto ena ho sitisa tswelopele le setumo seo lelapa lena le se fumanang. Mapetla o ikana ka hore yena '*o tseba ho sebedisa kepi le ho epolla ditswamobung*'.

Mapetla ka hona ke Mosotho ya hlahetseng le ho holela mona Mafotholeng. Ha a ahlamelwa ke tsebo ya sekolo, empa o ikamahanya le tlhaho mmoho le tikololo le setso tsa habo; o tseba ditlhare tsa Sesotho. Qeto eo a e entseng ya ho '*dubisa Molefi thankga*' e itshetlehile tsebong ya hae ya boloi. Sena e ba sesosa sa kgohlano tshwantshisong ena.

Re bona ditholwana tsa qeto ena ya Mapetla hamorao ha Molefi (*a se a furaladitswe pelo ka ditlhare*) a se a kwenehela Montsheng ntle le mabaka a amohelang ho ba mo potapotileng. Sena se eketsa mothamo wa kgohlano tshwantshisong; lelapa le thulana ka bolona hoba ha le utlwisise se susumeditse Molefi ho etsa qeto e tjena. Batho ba bang ba potapotileng Molefi le bona ha ba utlwisise.

Ho feta mona ditaba tsa Molefi le Jwalane le tsona ha di tsamaye hantle. E se neng Jwalane o a mo hlanohela; ho ba le kgohlano e sa utlwisiseheng dipakeng tsa Molefi le Jwalane. Sena se lebisa karohanong ya bona. Le ena taba e ntse e le mesebetsi ya Mapetla; Mapetla o ne a bolele hore Molefi a ke ke a ba a nyala le kgale, o tla dula a duba thankga bophelong ba hae. Re bona mofereferere le pherekano tse jwalo le mohla a seng a nyetse Morongwe; ha ho kgotso mme lenyalo la bona le hula ka thata.

Molefi o hlahelwa ke kotsi Maseru mme koloi ya hae e a senyeha. Hona e boetse ke ketso tsa boloi ba Mapetla. O ne a ile a bonwa a fothafothakela koloi ya Molefi kwana hae Mafotholeng. Molefi o ne a ile a bona motho a potapota koloi ya hae bosiu bo bong.

Bophelo ba ha Pitso bo hlokiswa kgotso ke diketso tsena tsa Mapetla; ditho tsa lelapa di ngangisana ka taba ya ho latela tsa bojakane kapa ho sebedisa meriana ya setso; ha ba sa dumallane ba ntse ba ngangisana jwalo, tshenyo yona e ntse e ja setsi. Tshepo le bophelo bo botle boo Molefi a neng a ka bo tlisa lelapeng lena e ba toro feela. Mapetla o pepetla lelapa lena ho fihlela ho fifala mahlong a Molefi, hoo ho bonahalang eka le mosebetsi le wona a ke ke a hlola a kgona ho o etsa.

[25]**KAPA**

POTSO YA 16**TSHWANTSHISO/TERAMA: *Haeso Mafotholeng* – CJ Teleki**

- 16.1 Montsheng.√ (1)
- 16.2 Mapetla.√ (1)
- 16.3 Morongwe. √ (1)
- 16.4 Mafeteng. √ (1)
- 16.5 Dilemo di tharo (3). √ (1)
- 16.6 16.6.1 Molefi o thabiswa ke lerato le letjha, la ngwanana ya bitswang Jwalane.√√ (2)
- 16.6.2 - Ha e le hantlentle Molefi o thabile tjena empa ha a tsebe mekgwa ya kgarebe ena ya hae e ntjha e bitswang Jwalane. O makatsa le ho swabisa Molefi ka mekgwa ya hae hamorao tshwantshisong:
- Jwalane o tlotlolla Molefi hampe mohla a mo tsebisang basebetsimmoho le yena; √
 - Molefi o swabiswa hape ke karabo ya Jwalane mohla Mofefi a mo botsang ka ketso ya hae ya hore o ye a tle diofising tseo Molefi a sebetsang ho tsona ntle le ho tla hlwela Molefi ofising ya hae; √
 - Hamorao Jwalane o phethela ditaba ka ho phoqa Molefi ka ho se mmolelle hore yena (Jwalane) o na le ngwana le monna e mong. √
 - Taba ena e mohlolo e hlahela Molefi e le hore o se a mo kopile mme le bohadi bo se bo tswile. √ (4)
- 16.6.3 - Lerato lena le letjha le susumetsa Molefi (le Jwalane) hore a kwenehele moratuwa wa hae Montsheng.√
- Ketso ena ya Molefi (ya ho kwenehela Montsheng) e fetoha bothata bo boholo bo amang le dibapadi tse ding tshwantshisong ena;√
- ba habo Molefi ba se ba ile ba mo kopela Montsheng, mme e tla tlotlolla lelapa la habo Molefi hampe 'sekgotsi se neng se se se qadile'.√
 - ba habo Molefi mmoho le batho ba bang ha ba rate sena, le hona e ferekanya bohle ba mo potapotileng, ka hona mongodi o atleha ho sebedisa ketsahalo ena ho ba sesosa sa kgohlano sengolweng sena.√ (4)

- 16.7 16.7.1 C. tlhekelo. ✓ (1)
- 16.7.2 Hobane taba ena e etsahala qalehong ya buka moo mongodi a sa ntseng a hlekela sebae; ke moo a totobatsang bothata kapa qaka e teng tshwantshisong – Molefi o na na le bothata ba ho tswela pele ka ho nyala Montsheng. ✓✓ (2)
- C. E ne e sa ruteha. ✓ (1)
- 16.8 16.8.1 - Montsheng ke seapadi se holetseng le ho phela motseng wa Mafotholeng. Mafotholeng ke sebaka (tikoloho) sa mahaeng, mme tswelopele ha e so hahlamele sebaka sena hakaalo. ✓
- Montsheng ha se motho ya hahlametsweng ke tswelopele, mme e sa le Mosotho eo ho thweng le ha a bua o 'ala leleme' jwalo ka Mosotho wa sebele. Ha a hlapile ha a itshase ka dinkgisamonate jwalo ka banana ba ditoropong, hape ha a tlwaela le ho rwala dieta nako e telele. ✓
- Montsheng o sa ntse a hlomphe, ha a tanakelle mohlankana ka ho mo henahena, mme moaparo wa hae ke o supang boithlomphe. Ka hona Montsheng o nehelana ka setshwantsho sa bophelo ba mahaeng. ✓ (3)
- 16.8.2 - Jwalane ke seapadi seo ho bolelwang se holetse sebakeng se bitswang Qeme ha Mmantshebo empa se hlahiswa se sebetsa sebakeng se bitswang Mafeteng;
- Mafeteng ke tulo ya tswelopele; ho na le meaho le diofisi tsa mmuso tseo Jwalane a sebetsang ho tsona; ✓
- Jwalane o amanngwa le tswelopele; o tswetse pele mme o rutehile haholo. Ha se mosadi feela (ya tshwanang le boMontsheng) empa o tseba le 'ditokelo' tsa hae; ✓
- Jwalane ke ngwanana ya mekgwa e mebe, ya sa itlhompheng le ho hlomphe batho ba bang – ha a hlomphe Molefi mmoho le basebetsimmoho ba hae. Ka hona Jwalane o nehelana ka setshwantsho sa basadi ba bang ba tswetseng pele ba metseng ya ditoropo. ✓ (3)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25****MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80**